

MOTIVATIE & BETROKKENHEID

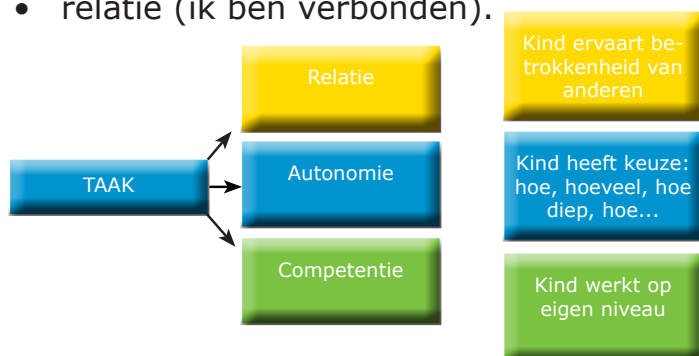
Hoe krijg je een gemotiveerde leerling?

- J. Geleijnse -

In het leren van kinderen is motivatie een belangrijk aspect. Wanneer kinderen gemotiveerd zijn, is het halve werk al gedaan. Motivatie is niet iets wat vastligt: het verschilt en is afhankelijk van de taak/het werk. Het speelt zich af in de driehoek leerkracht-leerling-taak. Er zijn verschillende theorieën over motivatie. Hieronder komen deze aanbod.

Volgens Deci en Ryan (1985) en hun Self Determination Theory (SDT) zijn er drie voorwaarden voor motivatie, te weten:

- competentie (ik kan iets)
- autonomie (ik kies zelf)
- relatie (ik ben verbonden).

Figuur 1. Drie componenten van motivatie (Deci & Ryan, 1985). Motivatie wordt door Woolfolk (2008) gedefinieerd als:

"een innerlijk proces dat een persoon aanzet tot bepaald gedrag, richting geeft aan dat gedrag en ervoor zorgt dat dit gedrag in stand wordt gehouden".

Deci en Ryan (2000) onderscheiden twee soorten motivatie, namelijk:

- intrinsieke motivatie
- extrinsieke motivatie

Intrinsieke motivatie komt van binnenuit en zorgt ervoor dat iemand echt betrokken is bij de taak; je doet het dan omdat je het leuk vindt.

Lange tijd had *extrinsieke motivatie* een negatieve klank, maar gebleken is dat extrinsieke motivatie niet altijd slecht is. Er is namelijk ook extrinsieke motivatie waarbij men het gedrag of de taak als zinvol ziet, maar waarbij wel externe factoren een rol spelen (bijvoorbeeld het cijfer dat behaald wordt).

Om motivatie binnen de SDT te bevorderen spelen drie strategieën een rol (Marzano & Miedema, 2014):

1. Het klassenklimaat positief bevorderen: relatie.
2. Het ontwikkelen van een positieve houding ten aanzien van schoolse taken: competentie.
3. Betrokkenheid bevorderen bij het eigen leren: autonomie.

Klassenklimaat.

Hierbij speelt een aantal factoren een rol. Volgens Marzano (2010) is de manier van *omgaan met elkaar* dus tussen de leerkracht en de leerlingen, en de leerlingen onderling én de mindset van de leerkracht belangrijk. Met de *mindset* worden gedachten en oordelen van de leerkracht bedoeld. Het is van belang je bewust te zijn van je positieve én negatieve gedachten en hierbij stil te staan. Schrijf bijvoorbeeld eens alle namen op; wie vergeet je? Of werk met een heen-en-weerschrift tussen ouders en jou of tussen kind en jou om meer informatie te weten te komen van het kind.

Toon leiderschap maar laat ook ruimte en zorg voor inbreng van de kinderen zodat er ook een wisselwerking en samenwerking ontstaat. Geef ook gelegenheid voor groepswork en zorg ervoor dat leerlingen elkaar goed kennen (Marzano & Miedema, 2014).

MOTIVATIE & BETROKKENHEID

Het tweede aspect bij een klassenklimaat zijn de *regels en procedures*. Betrek de kinderen bij het bepalen van klassenregels (zie punt betrokkenheid hierna). Laat de kinderen over zichzelf vertellen en zorg ook voor lichaamsbeweging. Wees zelf het voorbeeld en toon passie en enthousiasme met persoonlijke verhalen en door een relatie te leggen waarom iets belangrijk is (Marzano, 2014).

Dit alles is bedoeld om de kinderen zich veilig en gerespecteerd te laten voelen; dat zij ertoe doen (Ebbens & Ettehoven, 2013). De leerkracht lokt als het ware de kinderen uit zichzelf te durven laten zien en nieuwsgierigheid te tonen in leerstof. Hierbij is individuele aanspreekbaarheid en een positieve benadering van belang.

Met *individuele aansprakelijkheid* zorg je ervoor dat kinderen aangesproken worden in een les. Middelen zijn activerende en coöperatieve werkvormen. Daarmee voorkom je als leerkracht een situatie waarin kinderen veel moeten luisteren en soms hun vinger mogen opsteken. Met deze vormen kan iedereen het woord krijgen en/of wordt uitgedaagd na te denken en actief mee te doen (zie kaart coöperatief leren en didactische werkvormen).

Positieve houding.

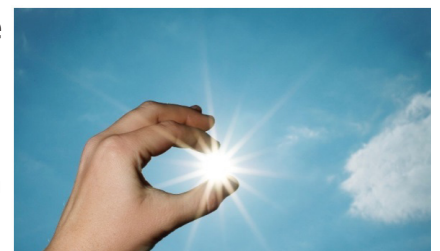
Naast klassenklimaat zijn er meer manieren waarop de leerkracht invloed kan uitoefenen. Om ervoor te zorgen dat leerlingen een positieve houding ontwikkelen ten aanzien van schoolse taken zijn drie zaken van belang. Ten eerste moet het werk als *zinnig ervaren worden*, ten tweede moet de taak in het bereik van de kinderen liggen (*haalbaar*) en ten derde moeten wederzijdse *verwachtingen duidelijk* zijn, zodat leerlingen een doel voor ogen hebben (Marzano & Miedema, 2014).

De *relevantie* van het werk kan bevorderd worden door de 'echtheid' van een taak, dus door een nabootsing van de echte wereld. Het helpt hierbij ook wanneer leerlingen weten waarvoor zij het doen en/of zelf doelen mogen stellen. Stel de vraag: 'Wat wil je leren' of de aanvulzin 'ik wil meer weten over...' Soms is dit lastig en dan is het de taak van de leerkracht om de relatie met de buitenwereld duidelijk te maken en te vertellen waarom iets belangrijk is en/of de stof te concretiseren.

Om de kennis betekenis te geven kan een leerkracht zichzelf vier vragen stellen:

- wat is de functie van deze kennis?
- wat zijn de belangrijkste kenmerken?
- welke voorbeelden kan ik bedenken?
- welke argumenten heb ik om deze kennis te verkrijgen? (Ebbens & Ettehoven, 2013).

Probeer ook te zorgen voor taken die aansluiten bij de belangstelling van de kinderen.

Volg hiervoor zelf de actualiteiten, bijvoorbeeld door het jeugdjournaal te bekijken.

Een aantal zaken is hierbij van belang (Marzano & Miedema, 2014):

- zorg ervoor dat de taak duidelijk is en benoem hierbij de doelen en eisen.
- zorg ervoor dat de leerlingen de vaardigheden bezitten die nodig zijn of de tijd geven om deze te verwerven. Het moet binnen het bereik van de leerlingen liggen. Volgens Ebbens & Ettehoven (2013) is een succesbeleving van groot belang voor de motivatie van de leerlingen.

MOTIVATIE & BETROKKENHEID

- geef passende feedback (zie kaart feedback).
- wees duidelijk in welke hulp ze op welk moment kunnen verwachten (van leerkracht of medeleerlingen).

Een middel is het gebruiken van de weektaak waarbij per week ook een eigen doel wordt benoemd. Bij een positieve houding is ook als leerkracht van belang dat je hoge verwachtingen hebt (zie kaart hoge verwachtingen).

Betrokkenheid.

Deze strategieën wijken van bovenstaande strategieën af omdat het hierbij van belang is dat niet de leerkracht maar de gehele school hier gebruik van maakt. Het gaat namelijk over verantwoordelijkheid geven aan de leerlingen. Hierbij moet gemeenschappelijke taal ontwikkeld worden over bijvoorbeeld rechten en verantwoordelijkheden.

Klassengesprekken zijn hierbij goede instrumenten, liefst in kleine kring, waarbij kwesties worden besproken. Daarnaast zijn aanpakken voor *zelfmonitoring* van belang, waarbij kinderen leren naar zichzelf te kijken en hun eigen gedrag bespreekbaar maken.

Tevens zijn er *cognitief gerichte aanpakken*, waarbij kinderen de vier stappen aanleren:

- van bewust worden van eigen emotie
- afvragen op welke manieren je kan reageren
- deze dan te overdenken
- een alternatief te kiezen en uit te voeren (Marzano & Miedema, 2014).

De betrokkenheid kan ook verhoogd worden door

- *leerstofgerichte spellen* te spelen (bijvoorbeeld "Welke hoort er niet bij?"),
- door tempo van vraag en antwoord in de gaten te houden (flitsbeurten, willekeurige namen door stokjes of antwoordkaarten gebruiken)
- het tempo van de les te versnellen of vertragen waar nodig
- door leerlingen veel activiteit te geven (bijvoorbeeld zoekopdracht via internet)
- door mensen te vragen in de klas (gast-sprekers).

Technieken die volgens Lemov (2013) hierbij gebruikt kunnen worden zijn 'bliksembeurt' of 'iedereen schrijft'. Bij *bliksembeurt* stelt de leerkracht een vraag en de leerlingen steken hun vinger niet op. Iedereen kan een beurt krijgen. Na wat denktijd geeft de leerkracht veel kinderen een beurt, snel achter elkaar. Bij *'iedereen schrijft'* krijgen de leerlingen na een vraag tijd om hun gedachten op papier te zetten.

Overtuigingen van de leerling.

Een andere theorie die bij motivatie hoort is die van de overtuigingen. Bij het leren onderscheiden Pintrich en Schunk (in Alexander, 2006) bij de leerlingen twee soorten strategieën:

- Een strategie om iets te *bereiken*. Deze strategie hebben de leerlingen wanneer het doel aansluit bij hun doel. Dit doel kan zowel extern als intern beïnvloed worden. Extern door bijvoorbeeld een goed cijfer en intern doordat het aansluit bij de interesse en belangstelling van de leerling.
- Een strategie om iets te *vermijden*. Bijvoorbeeld schaamte of de slechtste van de klas zijn in iets.

MOTIVATIE & BETROKKENHEID

Figuur 2. Fixed versus growth mindset.

Daarbij is het ook van belang welke overtuiging de leerling zelf heeft. Hij kan dan een fixed of growth mindset hebben. Een *fixed mindset* wil zeggen dat de lerende ervan overtuigd is dat intelligentie vastligt en hij er zelf niets aan kan veranderen; intelligentie is statisch volgens deze gedachte. Hij zal dan ook niet gemotiveerd zijn om iets te gaan doen/leren.

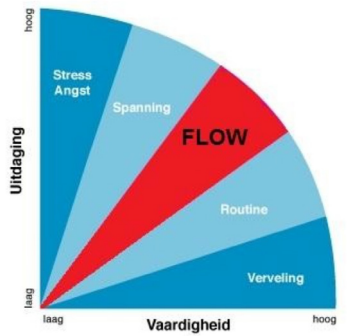
Een *growth mindset* daarentegen gaat ervan uit dat intelligentie ontwikkeld kan worden en de lerende er zelf invloed op kan uitoefenen. Wanneer een leerling een fixed mindset heeft, zal er weinig geleerd worden. Om een mindshift te bewerkstelligen is feedback van belang (zie kaart feedback geven). Als leerkracht is het van belang dat je deze mindset in de gaten houdt en de doelen, behoeften en drives van zijn leerlingen achterhaald om hiermee rekening te houden in de lessen.

Flowtheorie.

Csikszentmihalyi (in Ros, Castelijns, van Loon & Verbeek, 2014) heeft vastgesteld dat flow van belang is bij motivatie. Een flowtoestand treedt op wanneer iemand geheel in de activiteit opgaat en de tijd vergeet. Volgens Csikszentmihalyi zijn kenmerken:

- intense betrokkenheid
- duidelijke doelen
- diepe concentratie
- de flowtoestand geeft een plezierig gevoel.

Hoe men in zo'n toestand komt hangt af van de samenhang tussen de uitdaging en de competentie van de activiteit (zie figuur 3). Door als leerkracht ervoor te zorgen dat de uitdaging groot genoeg is (maar niet te groot) en de vaardigheden aansluiten bij deze uitdaging zal een leerling gemotiveerder te werk gaan.

Figuur 3. Flowtoestand.

Omgeving.

Naast het gedrag, de acties en houding van de leerkracht speelt de omgeving bij motivatie een grote rol (Ros, Castelijns, van Loon & Verbeek, 2014). Een motiverende leeromgeving heeft veel structuur en veel autonomieondersteuning. Hierbij kunnen de leerlingen keuzes maken, eigen ideeën inbrengen en interesses volgen. Het gaat hierbij om keuzes binnen kaders. De kaders worden gevormd door de doelen en door regels en procedures. Procedures hebben betrekking op gebruik van materialen, tijden, de hulp die ze kunnen vragen of inzetten (van medeleerlingen en/of leerkracht). Ook de manier van evalueren speelt een rol in de motivatie van leerlingen (zie kaart evalueren). De evaluatie om te leren bevordert de intrinsieke motivatie meer dan de evaluatie van het leren. Feedback speelt hierbij een grote rol (zie kaart feedback geven).

MOTIVATIE & BETROKKENHEID

Opdracht:

Neem één van de drie aspecten relatie, competentie of autonomie. Ga door middel van een aspect van het klassenklimaat, positieve houding of betrokkenheid de motivatie van de leerlingen beïnvloeden. Overleg met je mentor. Bekijk wat het effect is (neem het op).

Óf

Bekijk het filmpje <https://www.leraar24.nl/video/3468/het-motiveren-van-leerlingen>. Kies één van de genoemde aspecten in het filmpje, bespreek dit met je mentor en probeer dit uit. Wat is het effect?

Óf

Ga de mindset van de leerling na. Probeer bij één kind bij een fixed mindset deze om te buigen. Wat wordt je aanpak? Bespreek deze eerst met je mentor en voer 'm daarna uit.

Literatuur:

Ebbens, S. & Ettekoven, S. (2013). *Effectief leren*. Noordhoff Uitgevers.

Lemov, D. (2013). *Teach like a champion. 49 technieken om leerlingen te laten excelleren*. Rotterdam: CEDgroep.

Marzano, R. (2010). *Wat werkt in de klas*. Vlissingen: Bazalt.

Marzano, R.J., Simms, J., Heflebower, T. Roy, T. & Warrick, P. (2014). *Coaching en reflectie in de klas. Excellent worden en blijven*. Rotterdam: Bazalt.

Marzano, R. & Miedema, W. (2014). *Leren in vijf dimensies. Moderne didactiek voor het primair onderwijs*. Assen; VanGorcum.

Ros, A., Castelijns, J., Van Loon, A., & Verbeeck, K. (2014). *Gemotiveerd leren en lesgeven. De kracht van intrinsieke motivatie*. Bussum; Uitgeverij Coutinho.

Ryan, M. & Deci, E. (2000). Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions. *Educational Psychology* 25, p. 54-67.